

Цупліцька О.О.

*к.е.н., доцент,
старший науковий співробітник відділу промислової політики,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»*

Tsyplitska Olena

*State Institution «Institute for Economics and Forecasting of
National Academy of Sciences of Ukraine»*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3803-9421>

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА У КРАЇНАХ ЄС ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ

REGIONAL POLICY IN EU COUNTRIES AND INSTRUMENTS OF PROVISION OF REGIONS' INVESTMENT ATTRACTIVENESS

Анотація. Статтю присвячено питанням реалізації заходів регіональної політики у відсталих регіонах країн ЄС із метою підвищення рівня їх соціально-економічного розвитку та інвестиційної привабливості. Установлено, що така політика носить трирівневий характер, а заходи різних рівнів сполучаються відповідно до рівня децентралізації влади та інших політико-економічних чинників. Відзначено надзвичайну роль гнучкості ринків праці як ключової детермінанти інвестиційної привабливості регіонів. Виявлено особливості формування інвестиційного клімату в регіонах для залучення іноземних інвестицій, зокрема домінуючу роль стану інноваційного розвитку регіонів та їх ресурсозабезпечення; неоднороззначність результатів установлення податкових пільг у спеціальних економічних зонах та низького рівня оподаткування у відсталих регіонах. Це дало змогу виділити ключові сфери імплементації регіональної політики для залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, регіональна політика, децентралізація, Європейський Союз.

Постановка проблеми. Децентралізована модель управління територіальним розвитком в Україні створила нові можливості та виклики для регіональної політики. Вирішення проблеми поглиблення нерів-

номірності просторового розвитку внаслідок соціально-економічних, політичних та військових чинників, деіндустріалізації та значного відтоку інвестицій залишається основним завданням управління регіональним розвитком, що потребує нових інструментів та механізмів, досвід застосування яких певною мірою можна знайти у країнах Європейського Союзу.

Економічний розвиток у країнах ЄС, особливо в регіонах країн, що не досягають середньоєвропейських показників, зумовлюється значними труднощами інституційного, фінансово-економічного, географічного та іншого характеру. Тенденції цифровізації економіки та зростаючої цифрової нерівності, сталого розвитку та необхідності досягнення Цілей сталого розвитку – 2030, а також пандемія COVID-19 загострюють ці проблеми, що також поглиблює внутрішні розбіжності соціально-економічного та політичного характеру. Порядок денний наздоганяючого розвитку відсталих регіонів країн ЄС передбачає наявність відповідних можливостей: навичок та ноу-хау, притоку внутрішніх та зовнішніх інвестицій та інституційної спроможності регіональних органів влади. У регіонах, що відчувають дефіцит інвестиційних ресурсів, швид-

кість та ефективність таких перетворень мало ймовірна, що ще більше загрожує їхній стабільності. Тож у Європейському Союзі поступово була створена система всебічної підтримки конвергенції регіонів за рахунок підвищення їхньої інвестиційної привабливості, вивчення досвіду якої є актуальним і для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У вітчизняних та зарубіжних публікаціях проявлено значний інтерес до чинників економічного зростання регіонів ЄС та регіональної політики. У роботі А. Мельник та Е. Адамик [1] висвітлено становлення нової регіональної політики в країнах ЄС у відповідь на нові виклики глобалізації та підкреслено значну роль інституційних чинників регіонального розвитку, зокрема транскордонного співробітництва з прикордонними регіонами України. Автори здійснили спробу ув'язати тенденції реалізації регіональної політики у ЄС із регіональним розвитком в Україні, а також відзначили можливість запозичення досвіду ЄС у сфері середньострокового бюджетно-фінансового планування. Серед новіших робіт доцільно розглянути дослідження С.Л. Шульц та О.М. Луцків [2], в якому окреслено проблему відставання країн ЄС за обсягом інвестицій у людський капітал, інформаційні та комунікаційні технології порівняно зі США, а також проаналізовано роль інноваційного розвитку як джерела нових робочих місць, інвестицій та підвищення конкурентоспроможності економік.

Одними з найбільш ґрунтовних досліджень із регіональної політики та інвестиційної привабливості регіонів у країнах ЄС є проведені економістами Європейського Парламенту М. Пілаті та А. Хантер [3], а також фахівцями Віденського інституту міжнародних економічних студій (WIIW) під головуванням Р. Рьоміша та А. Брауна [4–7] і опубліковані як серія звітів. М. Пілаті та А. Хантер визначили класифікацію регіонів, що відстають у розвитку в країнах ЄС, та надали аналіз зрізу їхніх соціально-економічних показників. А. Браун та ін. [4] проаналізували напрями регіональної політики із підтримки різних типів відсталих регіонів та

результати її заходів і надали рекомендації з поліпшення їхнього бізнес-клімату. Р. Рьоміш, А. Браун, Б. Гардінер та Дж. Стеннінг [5] розглянули податкові та макроекономічні умови регіонального розвитку, причини, які стримують поліпшення цих умов у відсталих регіонах Португалії, Болгарії, Іспанії, Польщі, Угорщини, Італії та Румунії. У наступному звіті Р. Рьоміш, Р. Форноні, І. Гройнц, Н. Рабемьяфара та Т. Ворд [6] аналізують результати і дієвість структурних реформ, особливий акцент зроблено на дослідженні регіональних ринків праці та вплив їх стану на інвестиції, продуктивність і конкурентоспроможність, формування регіонального бізнес-середовища та його вплив на демографію підприємств у відсталих регіонах указаних вище країн. Третій звіт авторів Р. Рьоміша та С. Йестла [7] присвячено визначенню інвестиційних потреб відсталих регіонів та форми й міри державної підтримки залучення цих інвестицій для задоволення цих потреб. Часовий горизонт аналізу по країнах охоплює 10–15 років. Даний доробок є цінним через узагальнення багаторічного досвіду з реалізації регіональної політики по значному масиву країн ЄС та їхніх регіонів.

Обґрунтуванню доцільних заходів із залучення інвестицій та створення сприятливого інвестиційного клімату присвячено роботи міжнародної платформи E15 Initiative спільно із Всесвітнім економічним форумом. Так, у роботі А. Дресслера [8] розглянуто практичні аспекти політики залучення інвестицій у менш інвестиційно привабливі регіони та країни, а також перешкоди, з якими зіштовхуються органи влади під час реалізації відібраних заходів та інструментів інвестиційної політики. Х.В. Сінгх [9] досліджує роль міжнародних інвестиційних угод та умови формування глобального інвестиційного простору для сприяння промислового розвитку регіонів. Фахівці WIIW А. Адаров та ін. [10] проаналізували динаміку інвестицій у країнах Центральної та Східної Європи та їхніх регіонах, а також вплив на формування глобальних ланцюгів доданої вартості.

Результати, представлені в указаних працях, свідчать про динамічність процесів

регіонального розвитку, зумовлену емерджентністю глобальних викликів, та необхідність пошуку більш ефективних форм, методів та засобів регіональної політики, спрямованої на підвищення інвестиційної привабливості регіонів із метою досягнення їх конвергенції.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим вітчизняних публікацій щодо висвітлення досвіду регіональної політики у забезпеченні інвестиційної привабливості староіндустріальних або неіндустріалізованих територій у країнах ЄС, який можна було б застосувати в Україні в контексті нових викликів регіонального розвитку, недостатньо. Це зумовило вибір теми дослідження та його цілі.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення досвіду країн ЄС із реалізації регіональної політики в контексті підвищення інвестиційної привабливості відсталіх регіонів та комплексу інструментів такої політики для оцінки можливості їх застосування у забезпеченні регіонального розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Регіональна політика в країнах ЄС реалізується на трьох рівнях: 1) регіональна політика ЄС на рівні адміністративних одиниць NUTS 2; 2) національна регіональна політика в усіх або вибраних регіонах відповідно до встановлених законодавством пріоритетів; 3) політика адміністративних одиниць субнаціонального рівня NUTS 3, спрямована на розвиток місцевих громад. Співвідношення важливості кожного виду політики встановлюється в кожній країні окремо згідно з рівнем децентралізації, ідеологією та рівнем соціально-економічного розвитку.

Важливим завданням, яке лежить в основі регіональної політики країн ЄС, виступає конвергенція регіонів, а її ключовою характеристикою – вибірковість, що означає диференціацію заходів та інструментів підтримки вибраних проблемних регіонів, що відстають у розвитку (*lagging*). У ЄС, відповідно до дослідження [3, с. 17], станом на 2020 р. налічувалося 47 таких регіонів. Для їх поглибленого аналізу у зазначеній роботі було розроблено типологію регіонів

на основі критерію відповідності середнім показникам соціально-економічного розвитку ЄС та національних економік:

1) внутрішньо відсталі регіони, які за показником ВВП на душу населення збігаються зі значенням по ЄС у цілому, але мають розбіжності із середніми показниками по національній економіці;

2) дивергентні регіони, які є відносно біднішими та не досягають середнього по ЄС показника ВВП на душу населення;

3) регіони з надзвичайно низькими темпами зростання з 2000 р., яке становить менше половини середніх темпів зростання в ЄС із 2000 р. [3, с. 24].

Такі регіони присутні у Болгарії, Угорщині та Румунії (I тип), Бельгії, Данії, Німеччині, Греції, Ірландії, Італії, Нідерландах, Португалії та Іспанії (II та III типи) та в інших країнах.

Ініціатива по відсталіх регіонах була введена у 2015 р. з метою їх виявлення, моніторингу розвитку та підтримки. Значна роль у забезпеченні «наздоганяючого» розвитку цих регіонів належить стратегіям смарт-спеціалізації. Однак хоча такі стратегії можуть забезпечити більш «горизонтальну» підтримку в рамках регіональної політики, яка має обмежений потенціал [9], вона не розглядається єдиним та/або основним інструментом [3].

Одним із напрямів регіонального вирівнювання в країнах ЄС стало поліпшення інвестиційного клімату та підвищення інвестиційної привабливості регіонів. Разом із тим вважається, що країни Центральної та Східної Європи менш чутливі до прямих іноземних інвестицій (ПІІ), у результаті чого в іноземних інвесторів складається загальна репутація більш легкого входження в ЄС [11], що робить вивчення регіональної політики у цих країнах більш інформативним із погляду імплементації досвіду в Україні.

Витоки причин відсталості зазначених регіонів країн ЄС знаходяться у їх периферійному географічному положенні всередині країн та по відношенню до західних ринків. Інвестиційний потенціал регіону є відображенням синергії таких його потенціалів, як трудовий, природно-ресурсний, виробни-

чий, інфраструктурний, фінансовий, інноваційний тощо. Через це рівні інвестицій та інфраструктури історично були низькими, оскільки вони традиційно концентрувалися навколо столиці. Ці регіони менш густонаселені, ніж у середньому по ЄС, що поглиблюється великомасштабною еміграцією, особливо у Польщі та Румунії. Незважаючи на те що існують і більш урбанізовані регіони з низьким рівнем доходів, вони є більш залежними від працевлаштування в промисловій діяльності, що вказує на меншу присутність агломераційних економік у цих регіонах і запобігає зростанню надходження інвестицій. Тією ж мірою нестача висококваліфікованої робочої сили перешкоджає розвитку інноваційної діяльності.

У регіонах Польщі та Угорщини також спостерігаються негативні демографічні тенденції: міграційні процеси в бік західноєвропейських країн виснажують місцеві ринки праці, тоді як заміщення робочої сили, у тому числі й за рахунок мігрантів з України та інших країн, є досить повільним.

Аналіз результативності реформ у відсталих регіонах країн ЄС [6] свідчить про переважну роль гнучких умов на ринку праці, відсутність яких, особливо в регіонах із низьким темпом зростання, поглиблює існу-

ючі диспропорції. На рис. 1 представлено ситуацію з тимчасовим працевлаштуванням у відсталих регіонах Польщі, що стало наслідком як недостатнього рівня економічного розвитку територій, так і низького рівня освіти й кваліфікації місцевого населення.

Для Свентокшиського, Подкарпацького, Вармінсько-Мазурського, Любельського та Подляського регіонів Польщі, як правило, характерний вищий відсоток безробітних – від 3,1% до 5,5% порівняно з іншими регіонами, в яких він коливається від 2,1% до 4,6%, а також відносно менша частка зайнятих у промисловому секторі та більша частка зайнятих у аграрному секторі [12]. Для підтримки темпів розвитку зазначених регіонів із центрального бюджету виділяються найбільші субвенції (понад 27% усіх надходжень до регіонального бюджету) та цільові гранти (понад 22% усіх надходжень до регіонального бюджету). У рейтингу 2019 р. регіони за показниками ВРП на одну особу, інвестиційних витрат на одну особу, валових внутрішніх витрат на ДіР на одну особу та середньої заробітної плати на місяць посідали останні місця.

Для управління соціально-економічним розвитком на відповідних територіях у країнах ЄС виділено дев'ять сфер регіональної політики: 1) програми для активного розвитку ринків праці; 2) пенсійна політика; 3) іміграція та мобільність; 4) захист робочих місць; 5) оподаткування заробітної плати; 6) соціальні гарантії; 7) створення робочих місць та зайнятості; 8) рівень оплати праці; 9) робочий час.

Спроба виявити кореляцію між реформами у зазначених сферах та рівнем зайнятості [6] вказала на значну чутливість регіонів Угорщини, Болгарії, подекуди Польщі та Румунії до заходів регіональної політики в одній або декількох з указаних вище сфер політики.

Значну роль відіграє й створення певного інвестиційного клімату в таких регіонах, що передбачає сполучення інституційних, адміні-

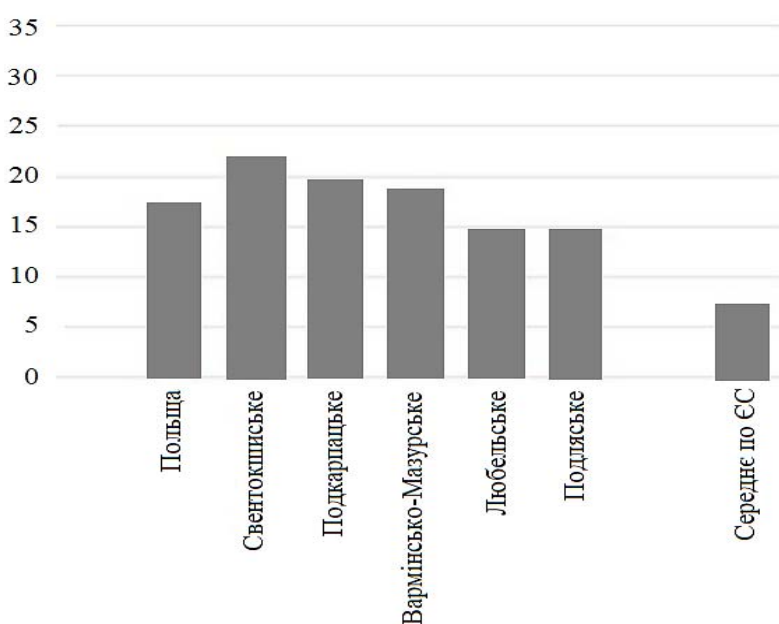

Рис. 1. Регіони Польщі з високою часткою зайнятих на тимчасових роботах, які не мають можливості працевлаштування на постійній основі, %

Джерело: складено за [6, с. 54]

стративних та економічних важелів впливу на інвестиційні потоки.

Інституційна підтримка інвестиційного клімату на місцевому рівні може передбачати створення спеціалізованих інституцій – агенцій із просування інвестицій, які безпосередньо допомагають інвесторам та організують підтримку інших пов'язаних із процесами інвестування державних або приватних організацій [8, с. 1]. Зазвичай інвестори потребують підтримки у п'яти сферах:

1. Інформація: аналіз ринку, дані про місцеві особливості ринку праці, рекомендації із відкриття бізнесу.

2. Контакти: знайомство з державними органами, дослідницькими організаціями або потенційними постачальниками, які мають відношення до інвестиційного проекту.

3. Можливості: доступ до тендерів або інвестиційних проектів.

4. Гроші: державні стимули або венчурний капітал.

5. Практична підтримка: отримання дозволів або виконання інших адміністративних зобов'язань.

Прикладом є Польська агенція інвестицій та торгівлі (PAIH), попередня назва – Польська агенція інформації та інвестицій закордонних (PAiIZ), місією якої є збільшення притоку ПІІ в країну, а також розширення діапазону та динаміки інтернаціоналізації польських підприємств. Агенція функціонує

як у Польщі, так і через мережу зовнішньоторговельних представництв, розташованих у швидко зростаючих економіках світу.

Установлення певного регіонального інвестиційного режиму передбачає укладання відповідних інвестиційних угод, удосконалення національного законодавства та створення сприятливих місцевих умов для залучення інвестицій. Для реалізації останнього завдання країни ЄС сформували досить потужний комплекс заходів та напрямів підтримки процесів інвестування. За характером впливу вони можуть бути поділені на заходи інституційної підтримки та заходи з економічного стимулювання ПІІ.

Цікавим із цього погляду є досвід Чехії, яка є однією з найбільш успішних країн у Центральній та Східній Європі за обсягом інвестиційних надходжень на одну особу (рис. 2).

Чехія стала незамінним партнером у глобальних аерокосмічних ланцюгах поставок. Спеціалізацією є розроблення та інтеграція структурних компонентів у широкий спектр літаків, двигунів та систем. На території Чехії також сконцентровано інвестиції світових автомобільних виробників. За обсягом виробництва автомобілів на душу населення Чехія обіймає перше місце у світі (107 автомобілів на 1 тис осіб). Принципи регіонального розвитку у Чехії встановлено в Законі про підтримку регіонального розвитку

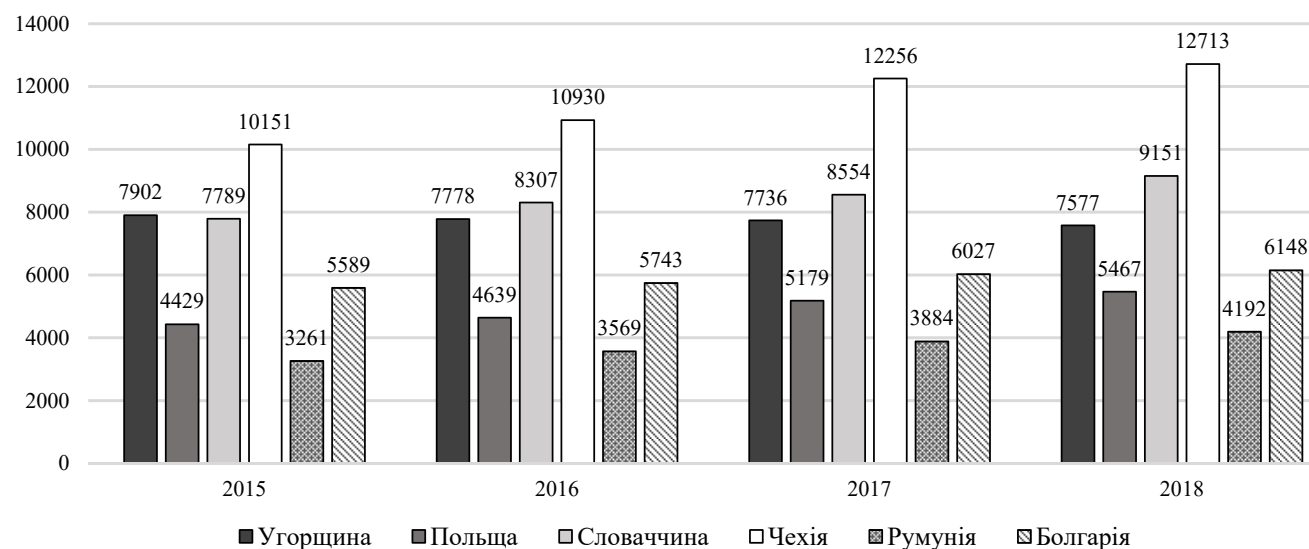

Рис. 2. Накопичені ПІІ в деяких країнах ЄС, євро на одну особу

Джерело: складено за [10, с. 46]

[13], а інвестиційний клімат формується на основі положень Закону про інвестиційні стимули (2000 р.) [14]. Такі стимули включають шість напрямів підтримки, розмір якої залежить від виду інвестиційного проєкту та регіону, в якому він реалізується:

1) пільга з податку на прибуток;

2) передача земельної ділянки разом із технічною інфраструктурою за зниженою ціною;

3) фінансова допомога на перепідготовку та навчання робітників;

4) фінансова допомога на придбання необоротних активів, у тому числі нематеріальних, для стратегічного інвестиційного проєкту;

5) звільнення від податку на нерухоме майно в особливих промислових зонах на суму, встановлену чинним законодавством.

Для іноземних інвесторів держава пропонує підтримку, що покриває до 25% витрат на інвестиційні проєкти. Деякі види діяльності – створення науково-дослідницьких центрів, інноваційна діяльність, а також розроблення ІКТ та програмного забезпечення – можуть також підтримуватися зі структурних фондів ЄС. Основний акцент у регіональній політиці робиться на інновації, що мають безпосередній вплив на вирішення проблеми нерівності доходів через створення нових конкурентоспроможних робочих місць [2]. Інвестиційні стимули пропонуються для реалізації проєктів у сфері виробництва, діяльності науково-дослідницьких та технологічних центрів, центрів підтримки бізнесу, центрів розроблення програмного забезпечення тощо.

Отримання цих пільг доступне для підприємств переробної промисловості, у які вкладено 2–4 млн євро залежно від рівня розвитку регіону; мінімум 50% коштів проєкту мають бути передбачені для придбання нового обладнання та мінімум 1–2 млн євро мають бути власними коштами інвестора. Регіон або муніципалітет, на території якого реалізується інвестиційний проєкт, протягом 60 днів має надати згоду або заперечення щодо надання інвестиційного стимулу.

У Польщі як одній із найбільш успішних країн у сфері переробної промисловості у

формуванні інвестиційного клімату відіграли значну роль спеціальні економічні зони (всього було створено 14 зон), які з вересня 2018 р. перетворені на Польську інвестиційну зону (PSI). Інвестори можуть подати заявку на звільнення від сплати податку на прибуток підприємств, розмір якого залежить від ступеня розвитку регіону та вартості інвестицій. Польський уряд не надає гарантій по ПІІ, але може співфінансувати крупні проєкти. Наприклад, державний Польський фонд розвитку (спільно із сингапурським та австралійським партнерами) придбав 30% Гданського глибоководного контейнерного терміналу.

Компанія, яка інвестує у Польщу, незалежно від юрисдикції може також розраховувати на державну допомогу у вигляді інвестиційних грантів до 50% інвестиційних видатків (70% для малих і середніх підприємств), гранти на дослідження й розробки, на інші види діяльності: захист навколишнього середовища, навчання, логістику або використання відновлювальних джерел енергії. Для великих інвестицій розроблена «Програма підтримки інвестицій, що мають велике значення для польської економіки, на 2011–2030 роки» [15]. Особливістю програми є її спрямованість на інвестиції у проєкти, що адаптують сучасні технології та забезпечують науково-дослідницьку діяльність, а також сприяють установленню співпраці між економічним сектором та академічними центрами.

Серед головних чинників, що визначають сприятливий інвестиційний клімат у Польщі, у ході опитування в 2017 р. інвестори з різних країн за шкалою 1–5 (від найгіршого до найкращого показника) назвали економічну стабільність (4,01 бали), розмір внутрішнього ринку (3,94), доступність сировини і матеріалів (3,89), робочі відносини з місцевими адміністраціями (3,79), продуктивність праці (3,77), організаційну культуру компаній, що функціонують на внутрішньому ринку (3,77), лояльність роботодавців (3,77), стан інфраструктури (3,74 бали). Значної ваги було надано й таким чинникам, як вартість робочої сили, якість інвестиційних земель, легкість відкриття бізнесу,

рівень корупції, доступність зовнішнього фінансування тощо [16].

Також у Польщі немає примусової «локалізації», яка змушує іноземних інвесторів використовувати вітчизняний вміст у товарах або технологіях.

Однак податкові пільги для інвестора не є визначальним чинником для інвестицій: у глобальній економіці, де все більшого значення набуває економіка знань, дешева робоча сила та низькі податки не відіграють значної ролі у виробництві наукоємної продукції, створенні новітніх технологій та інновацій і їх комерціалізації. Прикладом є Китай, який вкладає інвестиції у Європу, в ті регіони, що володіють значним інноваційним потенціалом або природними ресурсами. Так, Болгарія серед трансформаційних економік Центральної та Східної Європи володіє найкращими податковими умовами, зокрема податок на корпорації становить лише 10%. Тим не менше у цю країну надходить найменше інвестицій із Китаю [17, с. 126].

У забезпеченні інвестиційної привабливості відсталих регіонів країн ЄС значну роль відіграють європейські структурні та інвестиційні фонди. Наприклад, для регіонального розвитку грецької економіки кошти

з фондів розподіляються за 11 напрямками відповідно до потреб регіонів. Значна частка (понад 60%) припадає на захист навколишнього середовища та ефективність ресурсів; мережеву інфраструктуру в транспорті та енергетиці; конкурентоспроможність малого й середнього бізнесу; соціальну інклюзію та програми підготовки кадрів. В Італії ці напрями доповнюються сталим та якісним працевлаштуванням та ДіР. У Польщі актуальним напрямом є низьковуглецева економіка [7].

Разом із тим унаслідок існування трирівневої регіональної політики роль та значення кожного рівня відрізняються (табл. 1).

Як рекомендації для регіональної політики у сфері поліпшення інвестиційної привабливості регіонів та інвестиційного клімату для відсталих регіонів країн ЄС дослідники пропонують такий комплекс заходів (табл. 2).

Для України ці напрями так само залишаються актуальними, зважаючи на повільність структурних та інституційно-економічних змін у регіонах. Унаслідок фактичного недофінансування заходів із реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. проблеми регіонального рівня станом на 2014 р. актуалізуються і на

Таблиця 1

Роль наднаціональної, національних та регіональних політик у забезпеченні соціально-економічного розвитку відсталих регіонів ЄС

Країна	Рівень децентралізації управління регіональним розвитком	Важливість національної політики по відношенню до регіонального розвитку	Важливість регіональної політики ЄС по відношенню до відсталих регіонів	Важливість інвестицій європейських структурних та інвестиційних фондів	Пріоритетний напрям підтримки
Греція	Низький	Середня	Середня	Висока	Довкілля, інфраструктура
Італія	Високий	Висока	Висока	Низька	Конкурентоспроможність, зростання, зайнятість
Португалія	Низький	Низька	Середня	Висока	Конкурентоспроможність, зростання, зайнятість
Іспанія	Високий	Середня	Середня	Низька	Конкурентоспроможність, зростання, зайнятість
Болгарія	Низький	Низька	Низька	Висока	Довкілля, інфраструктура
Угорщина	Середній	Низька	Низька	Висока	Конкурентоспроможність, зростання, зайнятість
Польща	Середній	Низька	Висока	Висока	Конкурентоспроможність, зростання, зайнятість
Румунія	Середній	Низька	Середня	Висока	Довкілля, інфраструктура

Джерело: складено за [7, с. 37]

Комплекс заходів із підвищення інвестиційної привабливості промисловості відсталих регіонів країн ЄС

№ зп	Захід	Обґрунтування
1.	Зниження жорсткості ринку праці	Серед країн ЄС із відсталими регіонами саме Польща, де на початку 2000-х років вартість робочої сили була обмежена, досягла найбільш високих результатів завдяки вищій конкурентоздатності. Зниження жорсткості ринку праці (зокрема, укладання колективних договорів) допоможе підвищити гнучкість у реагуванні на зміни споживчого попиту, технологій тощо. Однак надмірна орієнтація на зниження витрат на робочу силу (а не на підвищення продуктивності) може призвести до «заморожування» низької продуктивності праці та низьких заробітних плат у регіоні.
2.	Державні інвестиції в інфраструктуру	Регіони з низьким темпом зростання є чутливими до державних капітальних інвестицій, які сприяють зростанню продуктивності праці та забезпечують підґрунтя для довгострокового економічного зростання регіонів, однак такі інвестиції, своєю чергою, залежать від державного боргу та кризових явищ.
3.	Заохочення приватних інвестицій	Для економічно слабких регіонів політика залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій має бути збалансованою. Зокрема, має проводитися політика заохочення внутрішніх заощаджень як джерела приватних інвестицій для збереження незалежності від зовнішніх чинників.
4.	Розвиток людського капіталу та підготовка кваліфікованих кадрів	Розв'язання проблеми невідповідності кваліфікації робочої сили в регіоні потребам промисловості полягає у проведенні освітньої реформи, що сприяє проведенню курсів підвищення кваліфікації та перекваліфікації осіб похилого віку, а також мінімізації невідповідності у навичках, які формуються у процесі навчання в місцевих освітніх закладах та які необхідні в умовах новітніх викликів для промисловості.

Джерело: складено за [5]

поточний момент, зокрема вони відображені певною мірою й у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. У дослідженні А. Мельник та В. Адамик встановлено виклики регіонального розвитку, що стояли перед Україною в 2012–2013 рр., зокрема: поява ризиків, зумовлених поляризацією полюсів економічного зростання, необхідність коригування галузевої та секторальної структури економіки регіонів; потреба у виділенні нагальних питань транскордонної співпраці, які мають бути відображені (і певною мірою вже відображені) у стратегіях розвитку прикордонних територій; необхідність модернізації механізмів регіональної політики – вибору пріоритетів, фінансування структурних змін у регіонах, стратегування, переорієнтації інвестицій у пріоритетні галузі, сектори економіки; подальше вдосконалення системи інституційного забезпечення регіонального розвитку, у тому числі розвиток міждержавних регіональних кластерів [1, с. 82–83]. Їх можна доповнити також викликами COVID-19 та цифровізації економік, що стали каталізаторами нових регіональних процесів, пов'язаних із геопросторовою переорієнтацією інвестиційних потоків.

Висновки і пропозиції. Таким чином, європейський досвід дає змогу визначити напрями реалізації регіональної політики у відсталих регіонах, які зумовлені проблемними «зонами» регіонального соціально-економічного розвитку та подолання яких може стати основою для підвищення інвестиційної привабливості територій. До них належать досить традиційні сфери застосування регіональної економічної політики: зайнятість та структурне балансування на ринку праці, розвиток інфраструктури та інноваційної діяльності, а з появою нових викликів – цифровізація та цифрова трансформація життєвого господарського простору. Але разом із тим має бути присутнє довгострокове стратегічне бачення цілей, яких необхідно досягнути, спільне фінансування та партнерство, що укріплює довірчі відносини з інвесторами, прозоре та зрозуміле правове поле, підтримка інтегрованих програм, тобто підтримка пов'язаних дій у сферах інфраструктури, людських ресурсів та розвитку бізнесу.

Розглядаючи комплекс заходів регіональної політики країн ЄС, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості промисловості та поліпшення інвестицій-

ного клімату, слід зазначити, що серед них домінують заходи горизонтальної («м'якої») підтримки, яка доповнюється заходами вертикального характеру у вигляді створення «зон» зі спеціальними податковими режимами та фінансовою підтримкою інвестиційних проєктів, що включають дослідження й розробки або сприяють розвитку стратегічно важливих галузей промисловості.

Література:

1. Мельник А., Адамик В. Региональная политика ЕС и Украины в условиях углубления противоречий глобализации. *Журнал европейской экономики*. 2013. Т. 13. № 1. С. 63–85.
2. Шульц С.Л., Луцків О.М. Інноваційна складова інклюзивної моделі економічного зростання країн-членів ЄС. *Економічні інновації*. 2020. Т. 22. Вип. 3(76). С. 150–158. DOI: 10.31520/ei.2020.22.3(76).
3. Pilati M., Hunter A. EU lagging regions: state of play and future challenges. *Research for REGI Committee*. 2020. 94 p. DOI: 10.2861/12822.
4. Economic Challenges of Lagging Regions: Final Report / A. Brown et al. Brussels : European Commission, 2017. 460 p. DOI: 10.2776/513206.
5. Economic Challenges of Lagging Regions I: Fiscal and Macroeconomic Environment / R. Römisch et al. Research Report 421. WIIW, 2017. 76 p.
6. Economic Challenges of Lagging Regions II: Recent Structural Reforms, Outstanding Needs and Governance Issues / R. Römisch et al. Research Report 422. WIIW, 2017. 152 p.
7. Römisch R., Jestl S. Economic Challenges of Lagging Regions III: Recent Investment Trends and Needs. Research Report 423. WIIW, 2017. 92 p.
8. Dressler A. Investment Facilitation: A Practical Perspective. E15Initiative. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum. 2018. 5 p.
9. Singh H.V. New Industrial Policy and Manufacturing: Options for International Trade Policy. E15Initiative. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum, 2016. 18 p.
10. Foreign Investments Mostly Robust Despite Global Downturn; Shift into Services / A. Adarov et al. FDI Report, 2019. WIIW, 2019. 71 p.
11. Petkova M. Fragmented Screening of Chinese Investments in CEE. *Choice*. August 26, 2020. URL: <https://chinaobservers.eu/fragmented-screening-of-chinese-investments-in-cee/> (дата звернення: 17.01.2020).
12. Regions of Poland 2020. Statistics of Poland. URL: <https://stat.gov.pl/en/topics/other-studies/cities-voivodship/regions-of-poland-202014.html> (дата звернення: 24.01.2020).
13. On Support to Regional Development: The Parliament of the Czech Republic. Act No. 248/2000 of June, 29, 2000. URL: <http://www.mvcr.cz/soubor/act-on-support-to-regional-development-2000-pdf.aspx> (дата звернення: 30.01.2020).
14. On Investment Incentives and on Amendments to Certain Acts (Investment Incentives Act), as amended by Act No. 450/2020 Coll.: The Parliament of the Czech Republic. Act № 72/2000

Coll. URL: <https://www.czechinvest.org/getattachment/Unser-Dienstleistungen/Investitionsanreize/Legislation.zip> (дата звернення: 02.02.2020).

15. Program wspierania inwestycji o istotnym znaczeniu dla gospodarki polskiej na lata 2011–2030: Uchwała nr. 116/2019 Rady Ministrów z dnia 1 października 2019. URL: <https://www.gov.pl/attachment/33c471a9-eace-44e9-9921-122c5529a1cc> (дата звернення: 02.02.2020).
16. Poland offers a stable investment climate to foreign investors. HSBC Bank Polska S.A., Grand Thornton. 2017. 44 p.
17. McCaleb A., Szunomár Á. Chinese foreign direct investment in central and eastern Europe: an institutional perspective. *Chinese investment in Europe: corporate strategies and labour relations*. Ed. J. Drahokoupil. Brussels, Publisher : European Trade Union Institute, 2017. P. 121–140.

References:

1. Melnyk A., Adamik V. (2013) Regionalnaia politika ES i Ukrainy v usloviiah uglubleniia protivorechii globalizatsii [Regional policy of EU and Ukraine in conditions of deepening the contradictions of globalization]. *Journal of European economy*, vol. 13, no. 1, pp. 63–85.
2. Shultz S.L., Lutskev O.M. (2020) Innovatsiyna skladova inkluzyvnoii modeli ekonomichnogo zrostantia krayin-chleniv ES [Innovative component of inclusive model of EU member countries economic growth]. *Economic Innovations*, vol. 22, issue 3 (76), pp. 150–158. DOI: 10.31520/ei.2020.22.3(76).
3. Pilati M., Hunter A. (2020) *EU lagging regions: state of play and future challenges*. Research for REGI Committee. DOI: 10.2861/12822.
4. Brown A., Fornoni R., Gardiner B., Greunz L., Jestl S., Rabemafara N., Römisch R., Stenning J., Ward T. (2017) *Economic Challenges of Lagging Regions: Final Report*. Brussels: European Commission. DOI: 10.2776/513206.
5. Römisch R., Brown A., Gardiner B., Stenning J. (2017) *Economic Challenges of Lagging Regions I: Fiscal and Macroeconomic Environment*. Research Report 421. WIIW.
6. Römisch R., Fornoni R., Greunz L., Rabemafara N., Ward T. (2017) *Economic Challenges of Lagging Regions II: Recent Structural Reforms, Outstanding Needs and Governance Issues*. Research Report 422. WIIW.
7. Römisch R., Jestl S. (2017) *Economic Challenges of Lagging Regions III: Recent Investment Trends and Needs*. Research Report 423. WIIW.
8. Dressler A. (2018) *Investment Facilitation: A Practical Perspective*. E15Initiative. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum.
9. Singh H. V. (2016) *New Industrial Policy and Manufacturing: Options for International Trade Policy*. E15Initiative. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum.
10. Adarov A., Ghodsi M., Hunya G., Pindyuk O. (2019) *Foreign Investments Mostly Robust Despite Global Downturn; Shift into Services*. FDI Report. WIIW.
11. Petkova M. (2020) Fragmented Screening of Chinese Investments in CEE. *Choice*. Available at: <https://chinaobservers.eu/fragmented-screening-of-chinese-investments-in-cee/> (accessed 17 January 2020).
12. Regions of Poland 2020. Statistics of Poland. Available at: <https://stat.gov.pl/en/topics/other-studies/cities-voivodship/regions-of-poland-2020,5,14.html> (accessed 24 January 2020).
13. On Support to Regional Development: The Parliament of the Czech Republic. Act No. 248/2000 of June, 29, 2000. Avail-

- able at: <http://www.mvcr.cz/soubor/act-on-support-to-regional-development-2000-pdf.aspx> (accessed 30 January 2020).
14. On Investment Incentives and on Amendments to Certain Acts (Investment Incentives Act), as amended by Act No. 450/2020 Coll.: The Parliament of the Czech Republic. Act No. 72/2000 Coll. Available at: <https://www.czechinvest.org/getattachment/Unsere-Dienstleistungen/Investitionsanreize/Legislation.zip> (accessed 02 February 2020).
 15. Program wspierania inwestycji o istotnym znaczeniu dla gospodarki polskiej na lata 2011–2030: Uchwała nr. 116/2019 Rady Ministrów z dnia 1 października 2019. Available at: <https://www.gov.pl/attachment/33c471a9-eace-44e9-9921-122c5529a1cc> (accessed 02 February 2020).
 16. HSBC Bank Polska S.A. (2017) *Poland offers a stable investment climate to foreign investors*. Grand Thornton.
 17. McCaleb A., Szunomár Á. (2017) Chinese foreign direct investment in central and eastern Europe: an institutional perspective. *Chinese investment in Europe: corporate strategies and labour relations*. Ed. J. Drahokoupil. Brussels, Publisher: European Trade Union Institute, pp. 121–140.

Аннотация. Стаття посвящена вопросам реализации мер региональной политики в отстающих регионах стран ЕС с целью повышения уровня их социально-экономического развития и инвестиционной привлекательности. Установлено, что такая политика носит трёхуровневый характер, а меры различных уровней сочетаются соответственно уровню децентрализации власти и другим политико-экономическим факторам. Отмечена чрезвычайная роль гибкости рынков труда как ключевой детерминанты инвестиционной привлекательности регионов. Выявлены особенности формирования инвестиционного климата в регионах для привлечения иностранных инвестиций, в частности доминирующая роль состояния инновационного развития регионов и их ресурсообеспечения; неоднозначность результатов установления налоговых льгот в специальных экономических зонах и низкого уровня налогообложения в отстающих регионах. Это позволило выделить ключевые области имплементации региональной политики для привлечения внутренних и внешних инвестиций.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный климат, региональная политика, децентрализация, Европейский Союз.

Summary. The article is devoted to the implementation of regional policy measures in the lagging regions of the EU countries in order to increase the level of their socio-economic development and investment attractiveness. It is established that such a policy has a "three-tier" character, and the measures of different levels are combined according to the level of decentralization of power and other political and economic factors. For the analysis and recommendations development purposes experts of the European Commission divided lagging regions into three categories, which allowed to trace the results and sensitivity to structural reforms in the European states. The investments are considered as one of the ways to level out the regional development. It was noted that the formation of the investment climate in these regions as an integral part of increasing the investment attractiveness depends to a greater extent on the flexibility of labor markets, the level of education and skills of the workforce. Therefore, the regional policy provides, first of all, for state investments and investments of Structural and Investment Funds in training and new skills. The next aspect of the investment climate is the physical and innovative infrastructure, which due to the periphery position of most lagging regions, remains at low level of development. The cases of Poland and the Czech Republic demonstrate the features of institutional maintenance of establishment of preferential regimes of the taxation and investment for internal and foreign investors. In particular, the conditions of participation in the Polish investment zone, activity of investment agencies, and also conditions of granting of privileges for investors in the Czech Republic as the advanced country on level of stock investments per capita are considered. The importance of each managerial level of regional policy implementation depending on decentralization in EU countries such as Greece, Italy, Portugal, Spain, Bulgaria, Hungary, Poland and Romania was analyzed. The paper highlighted such key areas of regional policy implementation to attract domestic and foreign investment as the labor market; public capital investment in the development of regional business activity, including innovation and physical infrastructure; encouragement of domestic private investment; human capital development and training of qualified personnel. As a conclusion it was noted the relevance of many horizontal measures application in the Ukrainian regional policy.

Keywords: investments, investment climate, regional policy, decentralization, European Union.